

Türkiye’de Çevre Başlığı Altında Yayımlanan Lisansüstü Bibliyometrik Analizi

Fati ÇELİK¹, Aynur DEMİR^{2*}

¹Disiplinlerarası Çevre Politikaları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye

²Disiplinlerarası Çevre Politikaları, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye

E-Posta: fati.celik2012@gmail.com, aynurdemir@aksaray.edu.tr.

Gönderim 14.10.2025; Kabul 01.07.2026

Özet: Çevre konularının siyasallaşması, gerek küresel gerekse ulusal düzeyde çevre sorunlarına ve çevre sorunlarının çözümüne ilişkin farklı bakış açılarını geliştirmiş ve çevreyi farklı yönleriyle ele alan çalışmaların yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. Özellikle son yıllarda analitik yaklaşımlarla çözüm önerileri getiren özgün, bilimsel, teknoloji odaklı araştırmalar yaygınlaşmış ve bilim politikalarının en önemli başvuru kaynaklarından birisi olan bibliyometrik çalışmalar ön plana çıkmıştır. Bu araştırmanın temel amacı; 1986-2025 yılları arasında “çevre” alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak incelenmesidir. Bunun için Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi (YÖK) veri tabanı kullanılmıştır. Bu veri tabanında “çevre” anahtar kelimesi kullanılarak erişim sağlanan ve çevre konuları ile doğrudan ilişkili olan 1550 lisansüstü tezin analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS (V.26) paket programı ve X 2 testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre; 1550 araştırmanın %80’ni (1240) yüksek lisans alanında, %20’si (310) ise doktora alanındadır. Çevre konularında yayımlanan tezlerin hem nitelik hem de nicelik olarak 1986 yılından 2025 yılına kadar sürekli artış eğiliminde olduğu görülmüştür. En fazla tezin yayınlandığı üniversite ODTÜ (202 tez), enstitü olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü(536 tez), fakülte olarak Mühendislik’ tir (370 tez). Bilim alanı kapsamında ise Mühendislik ve Mimarlık (583 tez) ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca 1550 lisansüstü çalışmadan 485 çalışmanın (%31,29) nicel alan araştırması olduğu, 294 çalışmanın ise (%18,96) Çevre Eğitimi alanında; çevre eğitimi ve çevre bilinci oluşturmada tutum ve davranış değişikliğine yönelik olduğu görülmüştür. İklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konuları ise sıralamada daha gerilerde yer almaktadır. Görüldüğü üzere bu araştırma, çevre alanında yapılan çalışmaların tek bir çatı altında toplanmasına ve araştırmacıların tek bir kaynak üzerinden çok sayıda veriye ulaşmasına imkan sağlar.

Anahtar Kelimeler: Çevre,Lisansüstü Tezler,Bibliyometrik Analiz,Çevre Politikaları,Çevre Sorunları

A Bibliometric Analysis of Postgraduate Theses Published Under the Title of Environmental in Turkey

Received 14.10.2025; Accepted 01.07.2026

Abstract: The politicization of environmental issues has developed different perspectives on environmental problems and solutions to environmental problems at both global and national levels and has played an important role in the proliferation of studies dealing with different aspects of the environment. Especially in recent years, original scientific and technology-oriented studies that offer solutions with analytical approaches have become widespread and bibliometric studies, one of the most important reference sources of science policies, have come to the fore. The main purpose of this study is to bibliometrically examine the postgraduate theses on “environment” between 1986 and 2025. For this purpose, the Higher Education Council Thesis Center (YÖK) database was used. In this database, 1550 graduate theses, which were accessed by using the keyword “environment” and directly related to environmental issues, were analyzed. SPSS (V.26) package program and X 2 test were used to analyze the data. According to the results of the analysis, 80 % (1240) of the 1550 research are in the field of master’s degree and 20% (310) are in the field of doctorate. It has been observed that theses published on environmental issues have been in a continuous increasing trend both in terms of quality and quantity from 1986 to 2025. The university with the highest number of theses published is METU (202 theses), the institute is Institute of Social Sciences (536 theses), and the faculty is Engineering (370 theses). Within the field of science, Engineering and Architecture (583 theses) ranks first. In addition, out of 1550 postgraduate studies, 485 studies (31.29%) were quantitative field research, while 294 studies (18.96%) were on environmental education in the field of environmental education and attitude and behavior change in creating environmental awareness. Climate change and sustainability issues are ranked lower in the ranking. As can be seen, this research allows the studies conducted

* İlgili E-posta / Corresponding E-mail: fati.celik2012@gmail.com (ORCID: 0009-0004-4814-4238)

Bu çalışma Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Disiplinlerarası Çevre Politikaları Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan Türkiye’de Çevre Başlığı Altında Yayımlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi isimli tezden üretilmiştir.

in the field of the environment to be gathered under a single roof and allows researchers to access a large amount of data through a single source.

Key Words: Environment, Graduate Theses, Bibliometric Analysis, Environmental Policies, Environmental Problems

GİRİŞ

Çevre, canlıların içinde yaşadığı etkileşimde bulunduğu ve varlığını sürdürebildiği tüm fiziksel, kimyasal, biyolojik ve sosyokültürel faktörlerin toplamı olarak tanımlanır. Bu faktörler; hava, su, toprak gibi doğal unsurların yanı sıra, şehirleşme, sanayi faaliyetleri ve insan davranışları gibi antropojenik etkenleri de kapsamaktadır[1]. Canlı organizmaların fizyolojik, davranışsal ve genetik düzeyde verdiği tepkiler, çevre koşullarının doğrudan bir yansımasıdır. Bu nedenle çevre ile organizma arasındaki etkileşim, çok boyutlu ve dinamik bir süreçtir.

Günümüzde artan çevre sorunları, ekosistem sağlığını doğrudan tehdit etmekte ve insan dahil tüm canlı türlerinin yaşam kalitesini etkilemektedir. Küresel ısınma, hava ve su kirliliği, habitat kaybı, biyoçeşitlilikte azalma gibi olgular, yalnızca çevresel birer problem değil; aynı zamanda biyolojik sistemler üzerinde ölçülebilir etkiler yaratan biyofiziksel tehditler[2]. Bu bağlamda, çevresel faktörlerin canlılar üzerindeki etkisini bilimsel olarak ölçmek ve yorumlamak amacıyla biyometrik analizler önemli bir araç haline gelmiştir.

Bibliyometri, yazarlar, konular, ülkeler, atıf yapılan araştırmacılar ve kaynaklar gibi çeşitli verilerin incelenmesiyle, bir disipline ait genel görünümün ortaya konulmasını sağlayan bir yöntemdir [3]. Bu yaklaşım, araştırmaların değerlendirilmesini kolaylaştırmakta ve korelasyon ile regresyon analizleri gibi istatistiksel yöntemlerin kullanılmasına olanak vermektedir. Bu nedenle son dönemde araştırmacılar tarafından giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bibliyometrik çalışmalar sayesinde, belirli bir alanda en çok katkı sağlayan araştırmalar ve araştırmacılar belirlenebilmekte, ayrıca farklı kurumlar, ekoller veya ülkeler karşılaştırmalı olarak analiz edilebilmektedir[4]. Böylece, araştırma alanındaki eksiklikler ve boşluklar tespit edilerek, yeni çalışmalara yön verilebilmektedir.

Son yıllarda iklim değişikliği, çevre kirliliği ve sürdürülebilir kavramlar, hem gündelik yaşamda hem de akademik dünyada giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu artan ilgi, çevre temalı bilimsel yayınların sayısında dikkat çekici bir artışa neden olmuştur. Ancak bu yayınların niceliği ve niteliği hakkında genel fikir edinmek, bilimsel üretkenliğin yönünü ve etkisini anlamak için yalnızca yayın sayıları yeterli değildir. Yapılan araştırmaların hangi alanda yoğunlaştığı ve hangi alanlarda eksikliklerin olduğunun da belirlenmesi son derece önemlidir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi (YÖK) veri tabanında kayıtlı bulunan 1986-2023 yılları arasında “çevre” anahtar kelimesine uygun olan lisansüstü çalışmaların çeşitli parametreler (çalışma düzeyi, üniversite, fakülte, enstitü, danışman unvanı, içerik, alan, konu vb.) aracılığı ile bibliyometrik bir analizi yapılmış olup, konuya ilişkin lisansüstü çalışmalara yönelik bir profil oluşturulmuştur. Bu analiz sonucu elde edilen veriler ülkemizde çevre konusunda yapılan çalışmaların hem yoğunlaştığı alanların belirlenmesine hem de eksiklerin ve boşlukların ortaya konulmasına imkan sağlamaktadır. Ayrıca bu araştırmanın sonuçları, çevre alanında yapılan çalışmalarla elde edilen verilerin tek bir çatı altında toplanmasına ve araştırmacıların tek kaynak üzerinden çok sayıda veriye ulaşmasına da imkan sağlamaktadır.

MATERYAL YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi (<https://tez.yok.gov.tr>) tarafından yayınlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak analizi yapılmıştır. Araştırma 01.01.1986-1.06.2025 yılları arasında YÖK veri tabanına yer alan lisansüstü tezlerden “çevre” anahtar kelimesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

İlgili veri tabanında 1 Haziran 2023 ve 1 Haziran 2025 tarihleri arasında “online” olarak yapılan taramada “çevre” anahtar kelimesine uygun olarak 2410 lisansüstü çalışmaya erişim sağlanmış olup, bu çalışmalar içinde çevre konusuyla doğrudan ilgili olan 1550 çalışma analize dahil edilmiştir.

Seçilen 1550 lisansüstü tez çalışması öncelikle bilim alanlarına göre gruplandırılmıştır (tablo 1). Mühendislik ve Mimarlık, Sosyal Bilimler, Eğitim, Fen ve Sağlık Bilimleri olmak üzere çalışmalar 5 temel bilim alanına ayrılmış ve her bir bilim alanı kendi içinde analize tabi tutulmuştur.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Bilim Alanlarına Dağılımı

Bilim Alanı
Mühendislik ve Mimarlık
Sosyal Bilimler
Eğitim Bilimleri
Fen Bilimleri
Sağlık Bilimleri

Ayrıca verilerin bibliyometrik analizinde tablo 2’de belirlenen kriterlerde analize dahil edilmiştir. Verilerin istatistiksel olarak analizinde SSPS (V.26) programı kullanılmıştır. Bununla birlikte ilgili kategoriler arasındaki ilişkileri değerlendirmek için X^2 testi uygulanmış ve P anlamlılık düzeyine göre değerlendirilmiştir. Değerlendirmede “P değeri 0,01 ile 0,05 aralığında ise iki değişken arasında istatistiksel olarak kısmen anlamlı bir fark, P değeri 0,001 ile 0,01 aralığında ise orta düzeyde anlamlı bir fark, P değeri 0,001’den daha küçük ise yüksek düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır” şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte araştırmanın verileri açık erişimli veri tabanından elde edildiğinden ve TR dizinin etik ilkeler bölümünde etik kurul gerektiren çalışmalar kategorisinde yer almadığından etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Tablo 2. Bibliyometrik Analizde Kullanılan Lisansüstü Araştırmaların Değerlendirilme Kategorileri

Lisansüstü Tezlerin Dağılım Kategorileri	
Yıl Temelli Dağılımı	Yazım Diline Göre Dağılımı
Bilim Alanına Göre Dağılımı	Erişebilirlik Durumu
Fakültelere Göre Dağılımı	İçerik Analizi
Yayınlandığı Üniversitelerin Dağılımı	Yöntem Açısından Dağılımı
Yayınlandığı Enstitülere Göre Dağılımı	Yıllara Göre Tez Danışmanlarının Unvan Dağılımı
Yüksek Lisans ve Doktora Düzeyine Göre Dağılımı	Yıllara Göre Tezlerin Bilim Alanı Dağılımı

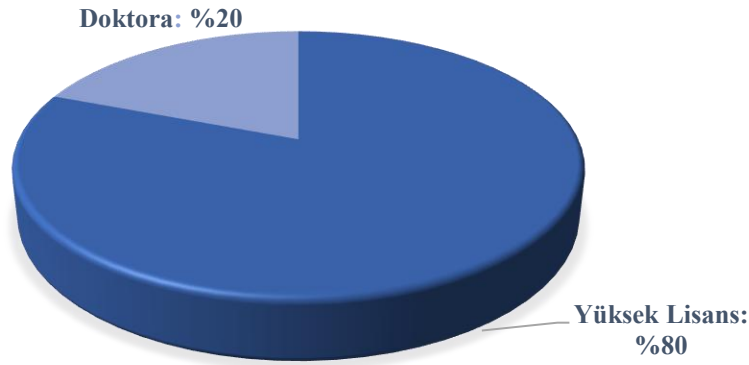
BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada 1986-2025 yılları arasında “çevre” anahtar kelimesine uygun olan toplam 1550 teze YÖK veri tabanında erişim sağlanmıştır. 1550 araştırmanın kullanıldığı bibliyometrik analiz sonuçları değerlendirildiğinde; “çevre” başlığı altında 1986-1995 yılları arasında 66, 1996-2005 yılları arasında 193, 2006-2015 yılları arasında 310, 2016-2025 yılları arasında 981 teze ulaşılmıştır (tablo 3). Bunun anlamı, Özüpekçe ve Tuncay çalışmada da belirtildiği gibi, özellikle 2006 yılından itibaren çevre alanında yapılan araştırmalarda önemli bir artışın olduğudur[5]. Özellikle son yıllarda çevre sorunlarının gittikçe artması ve dolayısıyla insan hayatını tehdit eder boyutlara ulaşması araştırmacıların bu alana yoğunlaşmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum çevreye ilişkin konuların gündemde tutulması açısından son derece önemlidir.

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerin Yıl Temelli Dağılımı

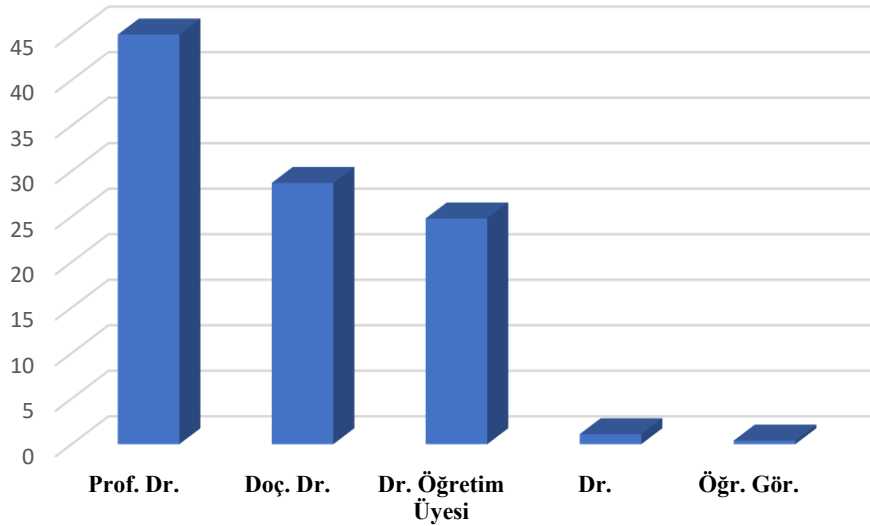
Yıl	N	%
1986-1995	66	4,3
1996-2005	193	12,4
2006-2015	310	20
2016-2025	981	63,3
Toplam	1550	100

Lisansüstü araştırmaların yüksek lisans ve doktora düzeyine göre dağılımı şekil 1’de verilmiştir. Buna göre çevre konusunda yapılan 1550 araştırmanın %80 (1240 çalışma) yüksek lisans alanında, %20’sinin (310 çalışma) ise doktora alanındadır. Bu durum yüksek lisansta öğrenci sayısının fazla olması, doktora programlarında ise sayının sınırlı olması veya bazı bölümlerde doktora programının olmaması ile açıklanabilir. Özüpekçe ve Tuncay tarafında aynı konuda yapılan araştırmada ise toplamda 643 tezin; 546’sını yüksek lisans, 97’sini ise doktora tezleri oluşturmaktadır ve bu çalışmanın sonuçlarıyla uyumludur[5].

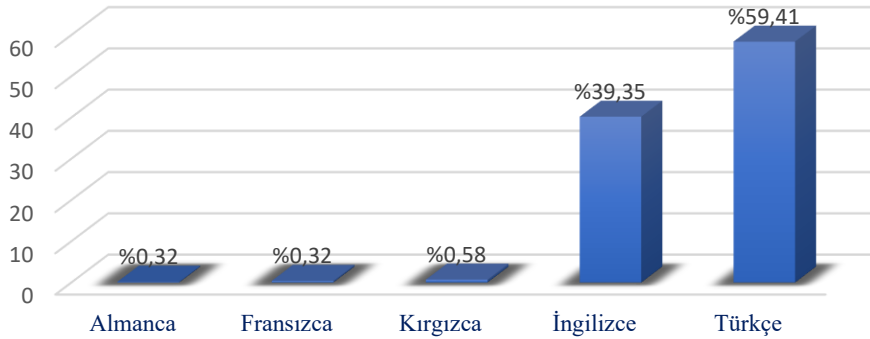
Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Yüksek Lisans ve Doktora Düzeyine Göre Dağılımı

Araştırmada lisansüstü tezlerde danışman unvan dağılımı incelendiğinde; % 46 (714) Profesör % 29,2 (454), Doçent, % 23,4 (363) Dr. Öğretim üyesi (Yardımcı doçent) , % 0,9 (14) Doktor ve % 0,3 (5) Öğretim görevlisi olarak dağılım göstermiştir (şekil 2). Dolayısıyla Profesör ve Doçent unvanı taşıyan öğretim üyelerinin daha fazla lisansüstü tez danışmanlığı yaptığı belirlenmiştir. Özüpekçe ve Tuncay tarafında yapılan çalışmada ise tezlerin %39’unun profesör unvanına sahip akademisyenler tarafından yürütölmüş olduğu görölmektedir[5]. Dolayısıyla her iki araştırmada da profesör unvanı ilk sırada yer almaktadır. Bunun anlamı akademik unvan arttıkça yapılan araştırma sayısı da artmaktadır.

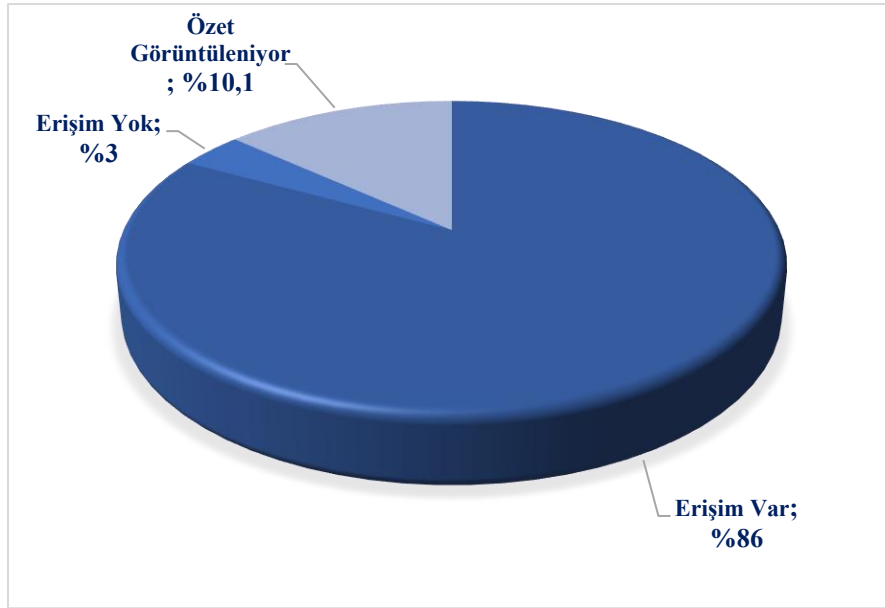
Şekil 2. Lisansüstü Tezlerde Danışman Unvan Dağılımı Oranları

1550 lisansüstü çalışma yazım dili açısından değerlendirildiğinde 921 çalışmanın %59,41 oranı ile Türkçe dilinde yazıldığı ve ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada ise %39,35 oran ile İngilizce dilinde yazılan tezler yer almaktadır. Bunun yanında Almanca, Fransızca ve Kırgızca dilinde yazılan tezler de mevcuttur (şekil 3). Aynı şekilde Özüpekçe ve Tuncay'de, Türkçe (619) dilinde yazılan tezler ilk sırada yer almaktadır İkinci sırada ise 21 teze İngilizce yer almaktadır[5]. Dolayısıyla benzer veriler kullanıldığında benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil 3. Tezlerin Yazım Diline Göre Dağılımı

1550 lisansüstü araştırmadan %86'sı (1334 araştırma) tam metin erişim sağlanırken, araştırmaların %3'üne (48 araştırma) erişim sağlanamamıştır. Bununla birlikte 168 araştırmaya (%10,1) özet düzeyinde erişim sağlanmıştır (şekil 4). Erişim sağlanamayan tezlerin büyük bir kısmı 2000 yılı öncesine aittir. Bu tarihe kadar YÖK tez merkezinin online veri tabanı ve teknolojik altyapısı olmadığı için bu döneme kadar olan tezlerin büyük bir kısmına erişim olanağı yoktur. Özüpekçe ve Tuncay araştırmasında tezlerin erişim durumu değerlendirildiğinde genellikle yazarların tezlerini erişime açık tuttuğu görülmektedir. Yalnızca %6'lık bir kesimde erişim izninin olmadığını söylenebilir[5].

Şekil 4. Lisansüstü Tezlerin Erişilebilirlik Durumu

Lisansüstü tezler yöntem açısından değerlendirildiğinde (tablo 4): 1550 lisansüstü çalışmadan 485 çalışmanın (%31,29) nicel alan araştırma, 468 araştırmanın (%30,19) nitel betimsel çalışma, 299 çalışmanın (%19,29) deneysel modele dayalı nicel çalışmalardan oluştuğu görülmüştür. Bununla birlikte 160 araştırma (%10,32) nicel betimsel, 59 araştırma (%3,80) nitel alan araştırması, 29 araştırma (%1,87) karma yöntemlere ve 9 araştırma (%0,58) nitel gözleme dayalı çalışmaları kapsamaktadır. Çevre konusunda yapılan tezlerin büyük bir çoğunluğu nice araştırma yöntemlerine dayanmaktadır.

Tablo 4. Lisansüstü Tezlerin Yöntem Açısından Dağılımı

Yöntem	N	%
Nicel Alan Araştırması	485	31,29
Nitel Betimsel	468	30,19
Nicel Deneysel Model	299	19,29
Nicel Betimsel	160	10,32
Nitel Alan Araştırması	59	3,80
Karma Yöntemler	29	1,87
Bilinmeyen	24	1,54
Erişim Yok	17	1,09
Nitel Gözlem	9	0,58
Toplam	1550	100

Lisansüstü araştırmalar içerik analizi bakımından değerlendirildiğinde (tablo 5): 294 araştırma (%18,96) ile çevre eğitimi 1. sırada yer almaktadır. Bahar ve Kinas tarafından yapılan benzer bir çalışmada da çevre eğitimi ilk sırada yer almaktadır[6]. İkinci sırada 104 araştırma ile (%6,70) Çevre Politikaları, üçüncü sırada 101 araştırma ile (%6,51) Çevresel Sürdürülebilirlik ve ÇED, dördüncü sırada 81 araştırma ile (%5,22) Çevre Sorunları, beşinci sırada 79 araştırma ile (%5,09) Çevre Ekonomisi yer almaktadır Buna karşılık iklim ve iklim değişikliği (10. Sırada) ve su kirliliği (19. Sırada) gibi güncel konular sıralamada daha gerilerde yer almaktadır.

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi *

İçerik	N	%
Çevre Eğitimi	294	18,96
Çevre Politikaları	104	6,70
Çevresel Sürdürülebilirlik ve ÇED	101	6,51
Çevre Sorunları	81	5,22
Çevre Ekonomisi	79	5,09
İnsan-Çevre İlişkisi	69	4,45
Kent ve Çevre	64	4,12
Çevre Yönetimi	62	4
Çevre Hukuku	45	2,90
İklim/İklim Değişikliği	41	2,64
Sanayi ve Çevre	40	2,58
Enerji Politikaları	39	2,51
Çevre Koruma	38	2,45
Atıklar/Geri Dönüşüm	37	2,38
Çevre Biyoteknolojisi	34	2,19
Ekoloji (tür çeşit, popülasyon, biyoçeşitlilik, ekosistem)	27	1,74
Ekoturizm	25	1,61
Çevre Etiği	21	1,35
Su Kirliliği	21	1,35
Tarım ve Çevre	17	1,09
Deprem/Doğal Afet	15	0,96
Kültürel Miras	14	0,90
Diğer*	282	18,19
Toplam	1550	100

*İçerik analizi 10 ve daha fazla içerikten başlanarak listelenmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde çevre alanında en fazla araştırmanın 202 tez ve %13,03 oranla Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) tarafından yayınlandığı görülmüştür. İkinci sırada Gazi Üniversitesi (72 yayın %4,64), üçüncü sırada İstanbul Teknik Üniversitesi (71 yayın ve %4,58), dördüncü sırada Dokuz Eylül (70 yayın ve %4,51), beşinci sırada Boğaziçi (63 yayın ve %4,06) yer almaktadır. Bahar ve Kinas tarafından yapılan benzer çalışmada da ODTÜ ve Gazi Üniversitesi ilk sıralarda yer almaktadır[6]. Özüpekçe ve Tuncay araştırmasında ise Gazi üniversitesi ilk sırada yer almaktadır[5]. Yayın sayılarının bu üniversitelerde fazla olmasının nedeni bu üniversitelerin büyük, köklü araştırma üniversiteleri olmalarıdır. Ayrıca bu üniversitelerin araştırma olanaklarının yüksek olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6. Lisansüstü Tezlerin Yayınlandığı Üniversitelerin Dağılımı*

Üniversite	N	%
ODTÜ	202	13,03
Gazi	72	4,64
İstanbul Teknik	71	4,58
Dokuz Eylül	70	4,51
Boğaziçi	63	4,06
Marmara	59	3,80
Ankara	53	3,41
İstanbul	35	2,25
Hacettepe	32	2,06
Bilkent	29	1,87
Çanakkale	26	1,67
Sakarya	25	1,61
Kastamonu	24	1,54
Ege	24	1,54
Çukurova	22	1,41
Yıldız Teknik	21	1,35
İzmir Yüksek Teknoloji	20	1,29
Uludağ	18	1,16
Akdeniz	17	1,09
Bahçeşehir	17	1,09
Atatürk	15	0,96
Fırat	15	0,96
Karadeniz Teknik	15	0,96
Selçuk	15	0,96
Ondokuz Mayıs	15	0,96
Anadolu üniversitesi	14	0,95
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	14	0,95
Süleyman Demirel	13	0,83
Muğla	11	0,74
Necmettin Erbakan üniversitesi	11	0,74
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	11	0,74
Cumhuriyet	10	0,64
Galatasaray	10	0,64
Manas	10	0,64
Balıkesir Üniversitesi	10	0,64
Gaziantep üniversitesi	10	0,64
Diğer	451	29,09
Toplam	1550	100

*Sınıflandırmada 10 ve daha fazla yapılan lisansüstü çalışmaların yer aldığı üniversiteler dikkate alınmıştır.

Lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı değerlendirildiğinde (tablo 7): Sosyal Bilimler Enstitüsünde 536 araştırma, Fen Bilimleri Enstitüsünde 509 çalışma, Eğitim Bilimleri Enstitüsünde 171 çalışma, Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde 201 çalışma, Çevre Bilimleri Enstitüsünde 35 araştırma, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsünde 20 araştırma, Sağlık Bilimleri Enstitüsünde 23 araştırma yapılmıştır. Çevre anahtar kelimesine uygun olarak en fazla araştırmanın yapıldığı enstitüler arasında Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü yer alır. Özüpekçe ve Tuncay araştırmasında ise Sosyal Bilimler Enstitüsünde(244) ve Eğitim Bilimleri Enstitüsünde (244) ilk sırada yer almıştır[5]. Bu durum bu enstitülerin Türkiye’de bütün üniversitelerde olması ve de temel araştırma alanlarını oluşturması ile açıklanabilir. Çevre ve Avrupa Birliği gibi enstitülerde yapılan araştırmaların az olmasının nedeni ise bu enstitülerin yeni veya YÖK tarafından yeniden yapılandırılmış (lisansüstü enstitüsü gibi) olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Lisansüstü Tezlerin Yayınlandığı Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	N	%
Sosyal Bilimler Enstitüsü	536	34,63
Fen Bilimleri Enstitüsü	509	32,83
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	201	12,96
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	171	11,03
Çevre Bilimleri Enstitüsü	35	2,25
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	23	1,48
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü	20	1,29
AB Enstitüsü	10	0,64
Yurt Dışı	10	0,64
Diğer	35	2,25
Toplam	1550	100

Lisansüstü tezlerin fakültelere göre dağılımı: Mühendislik (%23,87), Eğitim Bilimleri (%22,64), İktisadi ve İdari Bilimler (İİBF) (%22,19), Mimarlık (%12,25), Fen Edebiyat (%6,83) fakülteleri şeklinde sıralanmıştır (Tablo 8). Buna göre Mühendislik, İİBF, Mimarlık, Fen Edebiyat oranlarla ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 8. Lisansüstü Tezlerin Yapıldığı Fakülterle Göre Dağılımı

Fakülte	N	%
Mühendislik	370	23,87
Eğitim Bilimleri	351	22,64
İİBF	344	22,19
Mimarlık	190	12,25
Fen Edebiyat	106	6,83
İşletme	30	1,93
Hukuk	25	1,64
Ziraat	22	1,44
İletişim	19	1,24
İktisat Fakültesi	19	1,24
Sağlık Bilimleri	18	1,16
Turizm	14	0,94
Güzel Sanatlar	7	0,45
Spor Bilimleri	5	0,34
İslami İlimler	4	0,25
Dil Tarih Coğrafya	3	0,19
Deniz Bilimleri	3	0,19
Su Ürünleri	3	0,19
Çevre Mühendisliği	2	0,12
İlahiyat	2	0,12
Edebiyat	2	0,12
Siyasal Bilimler	2	0,12
Sosyal ve Beşeri Bilimler	2	0,12
Denizcilik	2	0,12
Havacılık ve Uzay Bilimleri	1	0,06
Açıköğretim	1	0,06
Savunma Yönetimi	1	0,06
Tıp	1	0,06
Veterinerlik	1	0,06
Toplam	1550	100

Yapılan araştırmada lisansüstü tezlerin bilim alanına göre dağılımı da (tablo 9) değerlendirilmiştir. Buna göre çevre anahtar kelimesi ile ulaşılan 1550 lisansüstü tez çalışmasından 583 tezin (%37,6)

Mühendislik ve Mimarlık bilim alanında, 530 tezin (%34,2) Sosyal ve Beşeri Bilimler temel alanında, 358 tezin (%23,1), Eğitim Bilimleri alanında, 57 tezin (%3,7) Fen Bilimleri ve 22 tezin (%1,4) Sağlık Bilimleri alanında yayınlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Lisansüstü Tezlerin Bilim Alanına Göre Dağılımı

Bilim Alanı	N	%
Mühendislik ve Mimarlık	583	37,6
Sosyal Bilimler	530	34,2
Eğitim Bilimleri	358	23,1
Fen Bilimleri	57	3,7
Sağlık Bilimleri	22	1,4
Toplam	1550	100

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevre alanında hazırlanan 1550 tez çalışmasının bibliyometrik değerlendirmesi sonucunda, özellikle 2006 yılından itibaren çevre sorunlarının gündemdeki artışıyla birlikte bu alandaki akademik üretimde kayda değer bir yükseliş yaşandığı görülmüştür. Elde edilen bulgular, köklü ve büyük üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin çevre konularına daha fazla yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Tez sayıları açısından yapılan incelemede, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) 202 tez ile ilk sırada yer almıştır.

Lisansüstü tez üretiminde en fazla katkı sağlayan enstitüler Sosyal Bilimler Enstitüsü (536 tez) ve Fen Bilimleri Enstitüsü (509 tez) olmuştur. Fakülteler bazında Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler ile Eğitim Fakülteleri çevre araştırmalarında öne çıkarken; temel bilim alanları açısından değerlendirildiğinde Mühendislik ve Mimarlık, Sosyal ve Beşeri Bilimler ile Eğitim Bilimleri en yüksek tez üretimine sahiptir.

Çevre konulu tezlerin yaklaşık %80'i yüksek lisans, %20'si ise doktora düzeyinde hazırlanmıştır. Danışmanların çoğunluğunu profesör unvanlı akademisyenler oluşturmakta, tezler ise genellikle Türkçe ve İngilizce dillerinde kaleme alınmaktadır. Yöntem açısından bakıldığında, çalışmaların çoğunlukla nicel, betimsel ve deneysel araştırma modellerine dayandığı belirlenmiştir.

Yapılan analizde, çevre alanındaki 1550 lisansüstü araştırmanın %86'sına tam metin erişim sağlanabildiği belirlenmiştir. Tez içerikleri incelendiğinde ise en çok çalışılan konuların çevre eğitimi, çevre politikaları, çevre sorunları, çevre yönetimi, çevresel sürdürülebilirlik ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) olduğu görülmektedir. Bu konulara yönelik akademik ilginin özellikle 2006 yılından sonra belirgin biçimde artış göstermesi dikkat çekicidir. Bu eğilim, çevre sorunlarının küreselleşme süreci, artan çevresel farkındalık ve sosyal-politik gelişmelerle daha güçlü biçimde entegre olması ve küresel çevre bilincinin gelişmesi ile açıklanabilir.

Günümüzde öncelikli çevre sorunları arasında kabul edilen iklim değişikliği, kuraklık ve su kirliliği gibi konuların ise genel “çevre” anahtar kelimesiyle yapılan taramalarda görece daha az sayıda tezde yer aldığı tespit edilmiştir (sırasıyla 10 ve 19 tez). Ancak, bu alanlara yönelik daha spesifik anahtar kelimelerle yapılan aramalarda, söz konusu konular üzerine çok sayıda çalışmaya ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, bibliyometrik araştırmalarda anahtar kelime seçiminde hedefe yönelik ve özgül kavramların kullanılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, çevre alanındaki lisansüstü çalışmaların gelecekte de artarak devam edeceği, farklı boyutlar ve yöntemlerle çeşitlenerek bu alandaki bilimsel üretime yön vereceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] Yalçın, A. ve Bozkurt, F. (2024, 19-22 Eylül) İrlanda Sosyal, Çevresel Ve Bilimsel Eğitim Dersi Ve Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Analizi, VI Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi 2024
- [2] Çelik, S. E.(2024). Çevre Ve İnsan Güvenliği Kesişiminde Akdeniz Havzasında İklim Krizi. Mediterranean Social Studies Journal, (1),(s.53).https://www.mediterrajournal.com/wp-content/uploads/2024/07/mediterrajournal_07_2024_1-1_.pdf#page=51
- [3] Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda Bahşiş İle İlgili Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 14(2), (s. 65 - 79). <https://doi.org/10.24010/soid.335082>
- [4] Koehler, W. (2004). Information science as“Little Science”:The implications of a bibliometric analysis of theJournal of the American Society for Information Science. <https://doi.org/10.1023/a:1010516712215>
- [5] Özüpekçe, S.(2024). Türkiye’de Çevre Konularında Yayımlanmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2000-2024 Dönemi). Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (159), (s.49-63).
- [6] Bahar, M. ve Kiras, B. (2017) Türkiye’de Yayımlanan Çevre Eğitimi Konulu Makale Ve Tezlerin Genel Analizi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (4), (s.1702-1720).